

Fastställt av: Kommunfullmäktige
Fastställt den: 28 november 2022
Ersätter: Biblioteksplan 2019–2022

Ansvarig för revidering: Bibliotekschef
Gäller för: Olofströms kommun
Giltighetstid: 31 december 2026

Biblioteksplan för Olofströms kommun

2023–2026

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
1.1 Olofströms kommun	2
1.2 Biblioteken i Olofström	3
1.3 Invånarperspektiv	3
1.4 Lagar och styrdokument	4
2. Samverkan	6
3. Vision	7
4. Mål och prioriteringar	7
4.1 Det demokratiska biblioteket	7
4.2 Det tillgängliga biblioteket	9
4.3 Det läsfrämjande biblioteket	10
4.4 Det digitala biblioteket	11
5. Uppföljning och utvärdering	12

1. Inledning

I stort sett alla kommer någon gång i kontakt med biblioteken. Det är en plats dit barn går med sina föräldrar för att läsa böcker och delta i sagostunder. Unga söker information och använder biblioteket som studieplats. I skolan bidrar skolbiblioteket på olika sätt till elevernas läslust och lärande. För några är biblioteket en plats för att ta del av vår litteraturhistoria, den senaste romanen eller för att få hjälp med utskrifter. Andra ser biblioteket som ett av samhällets få öppna rum för möten, samtal och kulturell verksamhet. Behoven som tillgodoses av biblioteken är många.

Olofströms kommuns biblioteksplan beskriver biblioteksverksamheten som bedrivs i kommunens regi och pekar ut prioriteringar för verksamheten framöver. I den kommunala biblioteksverksamheten ingår såväl folk- som skolbiblioteken. Handlingsplaner som mer utförligt beskriver hur biblioteken arbetar med prioriteringarna ska upprättas för folk- respektive skolbiblioteken. Planen har tagits fram i samarbete mellan kultur- och fritidsförvaltningen och utbildningsförvaltningen och antas i båda nämnderna samt i kommunfullmäktige.

1.1 Olofströms kommun

Olofströms kommun ligger naturskönt i nordvästra Blekinge och har cirka 13 300 invånare. Kommunens historia är präglad av Volvo och andra industrier. Bygden har ett rikt kulturarv med bland annat kända författare som Harry Martinson och Sven Edvin Salje.

Under nittonhundratalets senare hälft var arbetskraftsinvandringen till Olofström stor och under senare år har antalet utlandsfödda ökat än mer. Det innebär att många av kommunens invånare har ett annat modersmål än svenska. De största språkgrupperna förutom svenska är arabiska, finska, språk från forna Jugoslavien och polska.

I en samlad lägesbild för social hållbarhet i Olofströms kommun framgår det att andelen invånare med eftergymnasial utbildning är lägre än i övriga riket och att klyftorna i utbildningsnivå ökar mellan män och kvinnor. I kommunen finns många ensamhushåll och andelen äldre personer är högre än riksgenomsnittet. Invånarna i kommunen deltar mindre i sociala aktiviteter än riksgenomsnittet.

I Olofströms kommun finns sex förskolor och en Öppen förskola i kommunal regi samt en fristående pedagogisk omsorg. Det finns sex kommunala grundskolor. Grundsärskolan är till

stor del integrerad med grundskolan. I kommunen finns två gymnasieskolor: kommunala Nordenbergsskolan och Klaragymnasiet som drivs av kommunförbundet Cura. Den kommunala vuxenutbildningen erbjuder grundläggande och gymnasial nivå, SFI samt yrkeshögskola. I Jämshög finns en folkhögskola som har Lunds stift som huvudman.

1.2 Biblioteken i Olofström

I Olofströms kommun ansvarar kultur- och fritidsnämnden för folkbiblioteken och utbildningsnämnden för skolbiblioteken. Olofströms folkbibliotek omfattar huvudbiblioteket i Olofström och de lokala biblioteken i Jämshög och Kyrkhult. Biblioteken i Jämshög och Kyrkhult är meröppna vilket innebär att besökare har tillgång till bibliotekslokalen även när biblioteken är obemannade. Folkbiblioteken är en del av Blekingebiblioteken som är ett mediasamarbete mellan kommunerna i Olofström, Karlshamn, Ronneby och Sölvesborg.

Kommunens högstadieskola och gymnasieskola är bemannade med fackutbildad personal på deltid. På övriga kommunala grundskolor finns lärare med avsatt tid i sin tjänst för skolbiblioteket.

På förskolorna finns förskolebibliotek och kapprumsbibliotek. Kapprumsbiblioteken möjliggör för vårdnadshavare och barn att låna hem boken.

1.3 Invånarperspektiv

Under arbetet med att ta fram planen har olika målgrupper haft möjlighet att bidra med sina tankar om biblioteken. Frågeformulär har skickats till bland annat elevråd, ungdomsråd och personal i förskola och skola. Enkät till anställda i kommunen har skickats ut via intranätet och det har funnits pappersenkäter på folkbiblioteken som besökare haft möjlighet att besvara.

Underlagen visar att folkbiblioteken används både för att låna medier och som mötesplats. "bra när man är ensam" och "miljö där man kan träffa andra" är citat från enkätsvaren. Annat som lyfts fram som positivt är studieplatser, möjligheten att kunna skriva ut och kopiera och det stöd som personalen ger. Även bibliotekets betydelse för demokratin, att alla kan låna utan kostnad, påtalas i enkätsvaren. Mediasamarbetet Blekingebiblioteken omnämns som positivt och ortsbor i Jämshög och Kyrkhult framhåller den betydelse det meröppna lokala biblioteket har för dem. Det som framförallt efterfrågas är ett bredare utbud av evenemang och aktiviteter för både barn och vuxna på alla tre biblioteken.

De yngre barnen uppskattar sagorummet på biblioteket i Olofström men hade gärna sett fler leksaker. Barn och ungdomar lyfter fram betydelsen av att kunna låna böcker, ljudböcker, spel och datorer. Utökad öppethållande efterfrågas av ungdomar.

Pedagoger uppskattar det stöd de kan få från folkbiblioteken, till exempel bokkassar, bokpresentationer och inspirationskvällar. Även här lyfts meröppet fram som positivt. Något som efterfrågas är platser för spel och pyssel på biblioteken.

När det handlar om skolbiblioteken är elevernas svar skiftande beroende av vilken skola de går på. Några lyfter fram skolbibliotekets studiero som positiv medan andra önskar fler studieplatser, större lokaler och soffor. De enkätsvar som handlar om bokbeståndet är mestadels positiva. Det finns önskemål om öppethållande på raster och mer tid för läsning i biblioteket. Pedagogerna lyfter betydelsen av ett välfungerande skolbibliotek för elevernas läsning och källkritiska förmåga. Några upplever att skolbiblioteket fungerar väl i den pedagogiska verksamheten medan andra upplever att det används för lite. Utökad bemanning av fackutbildad personal och mer tid till den som är biblioteksansvarig efterfrågas.

1.4 Lagar och styrdokument

I Sverige anges de övergripande målen för de allmänna biblioteken i bibliotekslagen (SFS 2013:801). Biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska också främja litteraturens ställning och intresset för bildning, utbildning, forskning samt kulturell verksamhet.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Fyra grupper är enligt bibliotekslagen prioriterade och ska ägnas särskild uppmärksamhet:

- Personer med funktionsnedsättning
- De nationella minoriteterna (urfolket samerna, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar)
- Personer med annat modersmål än svenska
- Barn och unga

Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. I

läroplanerna för dessa skolformer står det att rektor ansvarar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

Enligt *Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service* (SFS 2018:1937) ska webbplatser och digitala tjänster i offentlig sektor vara tillgänglighetsanpassade vilket medför krav på bibliotekens digitala tjänster.

År 2021 presenterade utbildningsdepartementet delbetänkandet *Skolbibliotek för bildning och utbildning*. Utredningen föreslår bland annat att det ska framgå av skollagen att skolbiblioteken ska vara bemannade, om möjligt med fackutbildad personal. Utredningen föreslår också att skollagen ska tydliggöra skolbibliotekens syfte: att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Annat som lyfts fram är vikten av ett välfungerande samarbete mellan lärare och skolbibliotekarie och att skolbiblioteksverksamheten ska vara en del av skolans systematiska kvalitetsarbete. Syftet med förslaget är att stärka likvärdigheten och kvaliteten i skolbiblioteksverksamheterna.

I *Regional kulturplan för Blekinge* framkommer att regionen vill samverka med Olofströms kommun för att utveckla Olofström som litterär nod för Blekinge. I planen framhålls att Sven Edvin Salje och Harry Martinsons litterära arv i Olofström ger en god grund för litteraturens vidare utveckling. Exempel som lyfts fram är att barn och unga vuxnas egna skrivande ska prioriteras och att en viktig målgrupp för läsfrämjande och skrivande är nya svenskar.

Biblioteksplan för Region Blekinge och Region Kronoberg pekar ut sex övergripande perspektiv för folkbiblioteken i regionerna: hållbarhet, tillgänglighet, mångfald, nationella minoriteter, barn och unga samt digital transformation. I texten om tillgänglighet poängteras att ett arbete med dessa frågor gynnar alla, inte bara en tilltänkt målgrupp. Den regionala biblioteksplanen lyfter fram att biblioteken ska bedriva en verksamhet som människor kan ta del av oavsett identitet och bakgrund. När det handlar om den prioriterade målgruppen nationella minoriteter tydliggör planen att minoritetsspråken ska synliggöras och främjas även om det inte efterfrågas.

Sedan 2020 gäller Barnkonventionen som svensk lag vilket bland annat ställer krav på offentlig verksamhet att sätta barnens bästa främst. Barn ska ges möjlighet att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Genomförandet av Agenda 2030 inkluderar hela samhället. Flera av de globala målen har stor relevans för bibliotekens verksamhet, till exempel målen som handlar om god utbildning, minskad ojämlikhet och målet om hållbara städer och samhällen. I Olofströms kommuns strategi för social hållbarhet lyfts tre fokusområden fram:

- Höjd utbildningsnivå
- Trygghet i skolan
- Socialt deltagande

Även barnrätt, jämställdhetsintegrering och jämlikhet är prioriterat. Olofströms kommun strävar efter att vara en kommun där invånarnas rättigheter och behov uppfylls med god folkhälsa som mål.

Olofströms kommun ska vara stolt och expansiv. För att uppnå detta har kommunfullmäktige valt ut tre inriktningar:

- Nära till allt
- Barnen i centrum
- Jobb till 1000

Till varje inriktning har det upprättats mål. Ett av dessa är att barn i årskurs 2 ska kunna läsa. Ett annat att kommunen ska präglas av hög tillgänglighet och ett gott bemötande. Invånare ska också ges möjlighet till en meningsfull fritid.

2. Samverkan

I bibliotekslagen betonas att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka i syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser.

Folk- och skolbiblioteken i Olofströms kommun har ett nära samarbete för att ge barn och ungdomar god tillgång till medier, läsfrämjande insatser och stöd när det handlar om informationssökning och källkritik.

Blekingebiblioteken är ett mediesamarbete mellan folkbiblioteken i Karlshamn, Olofström, Ronneby och Sölvesborgs kommuner. Biblioteken har gemensam bibliotekskatalog och

webbplats samt ett gemensamt lånekort. Samarbetet ger invånarna tillgång till fler bibliotek och utbudet av medier är större.

Den regionala verksamheten för bibliotek, Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg, stöttar folkbiblioteken genom att driva utvecklingen framåt och främja samarbete mellan kommunernas folkbibliotek. Målet är att alla kommuner ska ha en relevant och likvärdig biblioteksverksamhet med hög kvalitet som är tillgänglig för alla. Inom Blekinge, Kronoberg och Kalmar län finns ett särskilt samarbete för fjärrlån.

Folkbiblioteken är även del av ett nationellt samarbete där Sveriges depåbibliotek och lånecentral i Umeå, Kungliga biblioteket, Myndigheten för tillgängliga medier och Mångspråkiga lånecentralen ingår. Detta samarbete gör att de kommunala biblioteken kan erbjuda en stor mängd medier som de inte kan tillhandahålla på egen hand, till exempel ett digitalt talboksbibliotek och litteratur på flertalet olika språk.

3. Vision

Att tillsammans med invånare och elever skapa en folk- och skolbiblioteksverksamhet som är relevant, tillgänglig och välkomnande.

4. Mål och prioriteringar

Utifrån styrdokument och andra underlag har fyra områden valts ut för planperioden:

- Det demokratiska biblioteket
- Det tillgängliga biblioteket
- Det läsfrämjande biblioteket
- Det digitala biblioteket

4.1 Det demokratiska biblioteket

Biblioteken har i sitt uppdrag att verka för demokrati genom att ge fri tillgång till information och erbjuda medier som präglas av allsidighet och kvalitet. Förmågan att kunna värdera och sälla information är oundgänglig i dagens samhälle och här kan bibliotekens personal vara ett stöd för invånare och elever. Folkbiblioteken vill genom sin programverksamhet skapa engagemang för samhällsfrågor och därmed främja det demokratiska samtalet. Människor med olika bakgrund möts även spontant på biblioteken som är en viktig arena för socialt

deltagande. Möten som uppstår kan leda till ökad integration och ökad livskvalitet. På folkbiblioteken kan invånare som har bristande kompetens eller saknar digitala enheter få stöd för att bli digitalt delaktiga. I tider av kris behöver det finnas rutiner för att upprätthålla biblioteksverksamheten.

Biblioteken arbetar för ett hållbart samhälle genom att stödja och bidra till människors språkutveckling och läsförmåga, deras möjligheter att informera sig och ta del av utbildning och kultur. I Olofströms kommun är höjd utbildningsnivå ett uttalat mål och folkbiblioteken är på olika sätt ett stöd för både studenter och andra som vill bilda sig. Studenter lånar kurslitteratur och nyttjar studieplatser och andra bildar sig på egen hand genom att ta del av bibliotekens utbud.

För att biblioteken ska upplevas som relevanta behöver verksamheten utformas tillsammans med invånare och elever. Biblioteken behöver vara lyhörda för de behov som finns och skapa forum för delaktighet. Folkbiblioteken samverkar med verksamheter inom den egna förvaltningen och med andra aktörer, till exempel förskolor, skolor, barnhälsovård, studieförbund, föreningar, regionala verksamheter och högskolor.

Föredrag, författarsamtal och andra aktiviteter ska planeras utifrån bibliotekslagens intentioner och de behov som finns i kommunen. Folkbiblioteken har en viktig roll i att tillgängliggöra kulturarvet och samlingen av medier som anknyter till Olofströms kommun ska vara utgångspunkt för vissa föredrag och aktiviteter. De nationella minoriteterna är en prioriterad grupp för biblioteken vilket ska synas både i utbudet av medier och när aktiviteter planeras. Biblioteken skapar förutsättningar för nya svenskar att träna svenska språket till exempel genom att anordna språkcaféer.

Elever har rätt till en välfungerande skolbiblioteksverksamhet oavsett vilken skola de går på. Det ska finnas förutsättningar för samverkan mellan skolbibliotekets personal och lärare för att säkerställa att skolbiblioteken blir en del av undervisningen. Även folkbiblioteken kan bidra till att stärka likvärdigheten, till exempel genom att samordna skolbiblioteksråd och stödja lärare och skolbibliotekspersonal i det läsfrämjande arbetet.

Prioriteringar

- Folk- och skolbiblioteken skapar fler forum för invånares och elevers delaktighet med särskilt fokus på barn och unga

- Folk- och skolbiblioteken arbetar för att ge elever tillgång till en likvärdig skolbiblioteksverksamhet
- Folkbiblioteken upprättar rutiner för biblioteksverksamheten i händelse av kris
- Folkbiblioteken utformar och utvecklar programverksamheten på alla tre biblioteken tillsammans med olika aktörer

4.2 Det tillgängliga biblioteket

Biblioteksverksamhet ska enligt bibliotekslagen finnas tillgänglig för alla. Tillgänglighet kan ses ur olika perspektiv. Oavsett funktionsförmåga ska besökare ha tillgång till bibliotekens lokaler och information ska förmedlas på ett sätt så att alla förstår. Bibliotekens digitala tjänster ska vara tillgänglighetsanpassade. Invånare och elever ska ges tillgång till medier utifrån deras olika behov, till exempel lättläst litteratur och talböcker. Att biblioteken upplevs som tillgängliga är även beroende av öppethållande och personalens kompetens.

Biblioteken ska ha generösa öppettider och vara bemannade med kompetent personal.

Tillgänglighet handlar också om rätten att bli accepterad och respekterad oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Alla som besöker biblioteken ska uppleva biblioteken som välkomnande.

Personer med annat modersmål än svenska och de nationella minoriteterna ska enligt bibliotekslagen ägnas särskild uppmärksamhet. Biblioteken ska erbjuda medier på olika språk så att alla får tillgång till läsoplevelser och kunskap.

För invånare som av olika anledningar inte besöker bibliotekens lokaler ska folkbiblioteket erbjuda uppsökande verksamhet. Det kan innebära att medier finns tillgängliga på andra ställen än på biblioteken, till exempel i väntrum och på särskilda boenden, och att hemleveranser erbjuds till personer som har svårt att ta sig till biblioteket. För att minska tröskeln till att ta del av folkbibliotekens utbud behöver biblioteken synliggöra sin verksamhet. Målgrupper tar del av information på olika sätt och biblioteken måste därför informera i olika kanaler och format.

Prioriteringar

- Folk- och skolbiblioteken vidareutvecklar sitt arbete med att erbjuda medier utifrån invånarens och elevers olika behov, till exempel lättläst litteratur, talböcker och medier på olika språk
- Folk- och skolbiblioteken arbetar för att verksamhet och lokaler ska vara fysiskt, intellektuellt och kommunikativt tillgängliga samt välkomnande för alla
- Folk- och skolbiblioteken erbjuder tillgänglighetsanpassade digitala lösningar så att invånare och elever når bibliotekets tjänster via internet och har möjlighet att utföra biblioteksärenden på egen hand
- Folkbiblioteken utökar sin uppsökande verksamhet så att fler får tillgång till bibliotekens utbud
- Skolbibliotekens bemanning utökas under planperioden

4.3 Det läsfrämjande biblioteket

Förmågan att kunna ta del av information är grundläggande för lärande och delaktighet i ett demokratiskt samhälle. Den viktiga språkutvecklande processen börjar redan hos det lilla barnet vars ordförråd utvecklas genom samtal, högläsning och berättande. Folkbibliotekens läsfrämjande uppdrag börjar med de yngsta barnen i samverkan med familjer, barnhälsovård och förskola.

Folkbiblioteken ska enligt bibliotekslagen ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. Skolbiblioteket ska enligt läroplanerna användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga. I Olofström finns ett prioriterat mål att alla elever i årskurs 2 ska kunna läsa. Samverkan mellan folk- och skolbiblioteken stärker möjligheterna att främja barns och ungdomars läsning.

Förutom den språkutvecklande aspekten har läsning också ett eget värde. Läsning bidrar till nya perspektiv, personlig utveckling, bildning och konstnärliga upplevelser. Biblioteken ska på olika sätt främja litteraturens ställning och erbjuda ett allsidigt och kvalitativt bestånd. Genom författarsamtal, bokpresentationer, litteraturfestival och andra litteratur- och läsfrämjande aktiviteter kan biblioteken lyfta litteraturens betydelse och stimulera till läsning. I den regionala kulturplanen för Blekinge lyfts Olofströms kommun fram som en litterär nod vilket ytterligare motiverar en omfattande läs- och litteraturfrämjande verksamhet.

Prioriteringar

- Folk- och skolbiblioteken samverkar för att främja läsning hos barn och unga med särskilt fokus på att barn i årskurs 2 kan läsa
- Folkbiblioteken samverkar med barnhälsovård, förskola, öppen förskola och logopedier för att stärka yngre barns språkutveckling
- Folkbiblioteken utvecklar den läs- och litteraturfrämjande verksamheten för vuxna
- Skolbiblioteken används som en del i undervisningen med målsättningen att stärka elevernas språkliga förmåga

4.4 Det digitala biblioteket

För att kunna delta aktivt i vårt digitaliserade samhälle krävs att medborgare har både ekonomiska förutsättningar och kunskap. Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Skolbiblioteken ska arbeta för att stärka elevernas digitala kompetens. Digital kompetens innebär dels att vara väl förtrogen med digitala verktyg och tjänster men också om att kunna hitta, analysera, kritiskt värdera och skapa information. Invånare och elever ska få vägledning och utbildning inom området av bibliotekens personal.

Förutom fysiska medier erbjuder biblioteken digitala resurser som till exempel e-medier, databaser och poddsändningar. Dessa ska vara tillgänglighetsanpassade och väljas med utgångspunkt i att de ska vara relevanta för invånare och elever.

För att motverka digitalt utanförskap ska folkbiblioteken erbjuda teknik så att alla kan ta del av samhällets digitala tjänster och utbud. Bibliotekens besökare ska kunna låna dator, ha tillgång till ett fritt trådlöst nätverk och ges möjlighet att kopiera, skanna och skriva ut.

Prioriteringar

- Folk- och skolbiblioteken samverkar för att stärka barns och ungdomars digitala kompetens
- Folk- och skolbibliotekens personal har hög digital kompetens för att kunna vägleda och utbilda invånare och elever
- Folkbiblioteken arbetar för att främja digital delaktighet och motverka digitalt utanförskap genom att ge vägledning, utbildningsinsatser och tillgång till teknik
- Folkbiblioteken arbetar för att väcka nyfikenhet för digitala verktyg hos barn och unga

- Skolbiblioteken används som en del i undervisningen med målsättningen att stärka elevernas digitala kompetens

5. Uppföljning och utvärdering

Biblioteksplanen följs upp årligen och revideras vart fjärde år. Uppföljningen genomförs av representanter från kultur- och fritidsförvaltningen och utbildningsförvaltningen som en del av verksamheternas kvalitetsarbete.